

РИТМ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОМОВИ ЯК ВИРАЗНИК РИТОРИЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МОВЦЯ

Аналізується ритмічна будова німецької політичної промови як один із важливих компонентів риторичної майстерності оратора. Встановлено ритміко-інтонаційні параметри мовлення політиків, що забезпечують адекватне сприйняття повідомлення та здатні чинити певний вплив на слухача промови.

Ключові слова: політична промова, ритм, темпоральні, частотні, динамічні параметри усного мовлення.

Анализируется ритмическая организация немецкой политической речи как один из важных компонентов риторического мастерства оратора. Установлены ритмико-интонационные параметры речи политиков, обеспечивающие адекватное восприятие сообщения и способные определённым образом влиять на слушателя.

Ключевые слова: политическая речь, ритм, темпоральные, частотные, динамические параметры устной речи.

The article reflects the rhythm structure of the German political speech as one of the most important rhetoric components. The attention is focused on the prosodic parameters able to influence the perception process and the understanding of the utterance.

Key words: political speech, rhythm, temporal, frequency, dynamic speech parameters.

Сучасні лінгвістичні студії, спрямовані на вивчення мовних явищ у комунікативному аспекті, дозволяють глибше зрозуміти особливості мовної взаємодії співрозмовників та розкрити механізми, які лежать в основі успішного спілкування. Одним із важливих напрямів вивчення мовленнєвої діяльності є дослідження ораторського мовлення, зокрема політичної промови, оскільки під час публічного виступу питання успішності та ефективності мовленнєвої діяльності виступає на перший план, а сама промова розглядається, як засіб досягнення мовцем певної мети [4, с. 11].

Успішність політичної промови значною мірою залежить від риторичної майстерності мовця, зокрема від його вміння донести інформацію до слухачів, акцентуючи їхню увагу на важливих моментах повідомлення. Проте, незважаючи на давню історію дослідження ораторського виступу, що бере свій початок ще від часів Античності, залишається нерозв'язною низка проблем. Насамперед більш детального вивчення потребує питання щодо встановлення ролі інтонації в організації публічного мовлення політика та визначення ступеня впливу окремих просодичних компонентів на враження слухачів від промови.

Фонетичні дослідження останніх років доводять, що в усному мовленні вплив на слухача здійснюється значною мірою за допомогою інтонації [2; 3; 5], яка не лише в певний спосіб організовує усний текст, але й виконує прагматичну функцію, тобто здатна підсилювати зміст сказаного [1]. Доцільно припустити, що прагматичне навантаження інтонації найбільш яскраво проявляється під час ораторського виступу, різновидом якого є політична промова. Однак дотепер поза увагою лінгвістів залишаються питання щодо просодичної організації ефективної політичної промови, здатної справляти значний вплив на слухача. У зв'язку з цим дослідження ритміко-інтонаційних параметрів промов політичних діячів у риторичному аспекті набуває особливої актуальності.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні про те, що ритм політичної промови є важливим компонентом риторичної майстерності промовця і використовується оратором для підсилення значущості окремих фрагментів виступу, а також для впливу на слухачів.

Мета статті полягає у розкритті ритмічних особливостей промов сучасних політичних діячів Німеччини як одного з різновидів підготовленого публічного мовлення. Основне **завдання** – встановлення просодичних засобів, які беруть участь у формуванні ритму політичної промови та здатні впливати на сприйняття політичного виступу.

Дослідження виконано на **матеріалі** аудіозаписів 9 промов, виголошених трьома політичними лідерами Німеччини – федеральним президентом Хорстом Кьолером, федеральним канцлером Ангелою Меркель, президентом Бундестагу Норбертом Ламмертом – у період з 2007 до 2009 року. Протягом зазначеного періоду всі три політики обіймали ключові політичні посади Федеративної Республіки Німеччини, а їхні промови стосувалися актуальних соціально-полі-

тичних тем. Відібраний матеріал підлягав слуховому, аудиторському й акустичному аналізу із подальшим опрацюванням результатів дослідження із застосуванням статистичних методів.

Отримані дані дозволяють стверджувати, що *ритм* публічного мовлення, під яким розуміється *принцип організації періодично повторюваних у мовленні схожих або подібно структурованих та порівнюваних одиниць та явищ*, формується унаслідок комплексної дії різних просодичних засобів: наголосу, мелодики, паузації, темпу мовлення, інтенсивності. Взаємодія просодичних складових ритму політичної промови створює особливий ритміко-інтонаційний малюнок виступу, який забезпечує адекватне сприйняття промови слухачами і формується за рахунок дрібного членування тексту на короткі ритмічні групи тривалістю 3–6 складів, реалізовані у діапазоні ізохронності (600–1000 мс), з повторенням наголошених складів через рівновеликі інтервали, тривалість яких коливається в межах діапазону від 400 мс до 1000 мс. Однотипність тонального оформлення ритмоодиниць, а також періодичні підсилення та послаблення сили голосу через відносно рівномірні проміжки часу (500–700 мс) надають ритму політичної промови плавного і стабільного характеру.

Однак варто зауважити, що ритміка промови не залишається стабільною протягом усього виступу політика, а може суттєво змінюватись, підпорядковуючись семантиці та прагматиці повідомлення. Так, фрагментам промови, що містять фонову інформацію, притаманний плавний, стабільний ритм, який створюється завдяки рівномірному розподілу в тексті наголошених складів, відносно ізохронній реалізації ритмічних груп, незначним змінам мелодійного контуру без різких перепадів ЧОТ. Такі фрагменти промовляються доповідачем у нормальному або дещо прискореному темпі з використанням незначної кількості менш тривалих пауз.

Суттєві зміни ритмічної будови висловлення відбуваються на інформативно насичених ділянках промови, що сприяє виділенню значущої інформації та дозволяє мовцеві сконцентрувати увагу слухачів на головних моментах повідомлення. Важлива інформація підсилюється завдяки суттєвому сповільненню темпу мовлення, що супроводжується більш частотним використанням наголошувань, підвищенням сили голосу, різким перепадом ЧОТ та використанням значної кількості тривалих пауз. Таким фрагментам виступів притаманне також порушення ізохронності мовленнєвих сегментів, що створює враження нестабільного, ламаного ритму та сприяє активізації уваги слухачів.

Під час політичної промови на слухача впливає увесь комплекс просодичних засобів, які по-різному комбінуються на окремих ділянках виступу, сприяючи підсиленню значущої інформації. Виділення інформативно насичених фрагментів промови відбувається за рахунок темпоральних, частотних і динамічних змін у мовленні політика.

Стабільний ритм виступу періодично порушується завдяки суттєвому подовженню тривалості окремих ритмічних груп, яке супроводжується сповільненням темпу мовлення, наприклад: (1) *Die Be'völkerung hat gerade in der Krise (1366 мс) den Anspruch da'rauf / das ihre Re'gierung ge'schlossen handelt und Lösungen entwickelt / die auch übermorgen noch 'tragfähig sind (1336 мс) //*.

Дві ритмічні групи, виділені жирним шрифтом, більш тривалі й вимовляються в дещо сповільненому темпі. Саме ці ритмогрупи містять найсуттєвішу інформацію, на якій бажає наголосити політик, вважаючи, що саме під час кризи політичні діячі мають бути особливо відповідальними за прийняття рішень.

Темпоральні зміни на інформативних ділянках промови можуть супроводжуватись різким перепадом ЧОТ та використанням пауз різної тривалості, наприклад:

(2) *In Deutschland steht unsere Re'gierung vor schwierigsten Abwägungen / und Ent'scheidungen //*.

У цій фразі політик привертає увагу слухачів до третьої ритмічної групи (*vor schwierigsten Abwägungen*), вимовляючи її в дещо сповільненому темпі, з більш широким діапазоном ЧОТ (246 Гц) та вживаючи коротку паузу тривалістю 372 мс після зазначеної ритмоодиниці. Мелодійне оформлення фрази відображено на рис. 1.

Отримані дані підтверджують гіпотезу про значущість ритму мовлення як компонента риторичної майстерності промовця. За допомогою певної ритмічної будови виступу політик може підсилювати значення інформативних фрагментів промови та впливати на сприйняття повідомлення слухачами, привертаючи їхню увагу до важливої інформації.

Результати дослідження особливостей ритмічної будови промов німецьких політичних діячів дають підстави стверджувати, що ритміко-інтонаційні параметри мовлення політиків відіграють важливу роль в організації публічного виступу, забезпечуючи ефективну реалізацію

цього виду мовленнєвої діяльності. Ритм, як комплексне явище, утворене в результаті взаємодії різних інтонаційних засобів, не лише в певний спосіб організовує усний текст, але й може справити значний вплив на адресата промови. Змінюючи ритмічну будову висловлювань під час виступу, оратор змушує слухачів звернути увагу на інформацію, важливу саме з точки зору промовця. Інформативні фрагменти тексту проговорюються повільніше, голосніше та супроводжуються різкою зміною тону, що дає мовцеві змогу маніпулювати увагою слухача та робить процес сприйняття промови більш контрольованим.

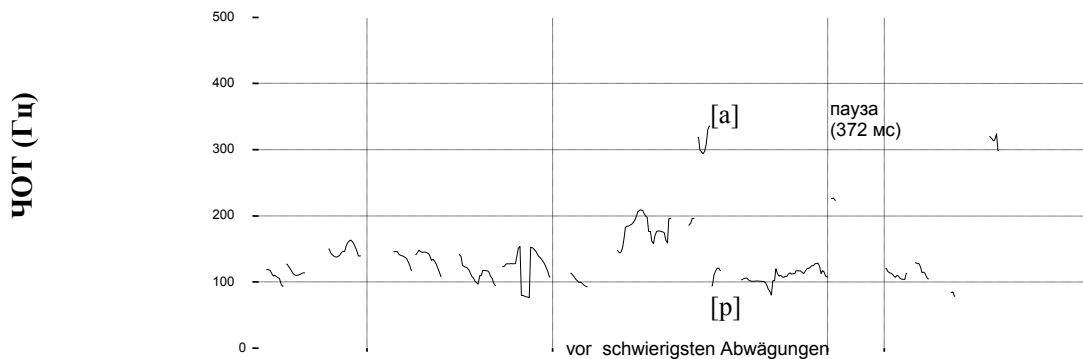

Рис. 1. Реалізація ЧОТ у фразі (2)

Розкриті у викладі особливості ритмічної будови політичної промови не вичерпують проблематику ефективної організації ораторського виступу. Публічне мовлення німецьких політиків є **перспективним** лінгвістичним матеріалом для подальших наукових пошуків, спрямованих на виявлення закономірностей взаємодії сегментного й надсегментного рівнів під час ораторського виступу. Поглибленого вивчення потребує також питання, пов'язане з впливом вікових і гендерних ознак мовця на ритміко-інтонаційну організацію публічного виступу та на його сприйняття слухачами.

Список літератури

1. Калита А. А. Система фонетичних засобів актуалізації смислу висловлювання (експериментально-фонетичне дослідження англійського емоційного мовлення) : дис. ... доктора філол. наук. : 10.02.04 / Калита Алла Андріївна. – К., 2002. – 566 с.
2. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.19 / Надеина Татьяна Михайловна. – М., 2004. – 399 с.
3. Скрипняк Т. Л. Риторичний аспект просодії німецькомовної проповіді (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Скрипник Тетяна Леонідівна – К., 2009. – 214 с.
4. Сопер П. Л. Основы искусства речи / Поль Л. Сопер ; [пер. с англ. С. Д. Чижовой]. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 448 с.
5. Стеріополо О. І. Перлокутивний ефект просодії мовлення / О. І. Стеріополо // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес : матеріали міжнародної наукової конференції (24-25 листопада 2004 р.). – Чернівці : Рута, 2004. – С. 268–270.

Л.А. Горлова (Чернівці)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ „ВВІЧЛИВІСТЬ” І „ПРИСТОЙНІСТЬ” У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Аналізуються концепти ВВІЧЛИВІСТЬ та ПРИСТОЙНІСТЬ, а також засоби їх мовного вираження. Простежується взаємозв'язок між концептом і лексико-семантичною групою. Кількісне опрацювання складових концептів демонструє переважання прикметників над іншими частинами мови. Зазначається, що прикметники на позначення позитивних характеристик етикету містять оцінний елемент.

Ключові слова: концепт, лексико-семантична група, ввічливість, пристойність, етикет.